

Fecr Yayınları: 524

XX. ASIRDA ŞAM'DA HADİS ÇALIŞMALARI

Muhammed SİDDİK

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
VADİ GRAFİK TASARIM VE REKLAMCILIK LTD. ŞTİ.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA • Tel: (0312) 395 85 71
(Sertifika No: 47479)

1. Baskı: Mayıs 2022

ISBN: 978-625-8005-69-1

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

XX. ASIRDA ŞAM'DA HADİS ÇALIŞMALARI

Muhammed SİDDİK

Ankara 2022

Muhammed SIDDIK

Suriye'nin Halep kentinde 1986'da doğdu. İlkokulu 1996'da bitirdikten sonra ortaokulu ve liseyi Şâbâniye Medresesinde tamamladı. 2007 yılında Şam Üniversitesi Şeriat Fakültesinden mezun oldu. 2011'de *Hız. Peygamber'in Hadislerinde Eğitime Teşvik Metotları* başlıklı yüksek lisans tezini tamamladı. 2018'de *Öğretici Nabî'v Mefhumu ve Yabancılara Arapça Öğretme Konusundaki Etkisi: Teorik ve Uygulamalı Çalışma* adlı yüksek lisans tezini Arap Dili ve Belagatı Bilim Dalında tamamladı. 2022'de Necmeddin Erbakan Üniversitesi'nde doktora derecesini aldı. Birçok makale ve bildirisi olan yazar, bilimsel dergilerde hakemlik de yapmaktadır. Evli ve iki kız babasıdır.

Kitapları

أساليب التحفيز التربوية في السنة النبوية.

Hadis Usulü

أربعون حديثاً في أخلاق العائلة.

İthaf

*Savařtan dolayı sekiz sene boyunca göremeyip cenazesine bile katılamadığım
aziz babam Doktor Abdulhamid'e*

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	11
ÖN SÖZ	13
GİRİŞ	15
1. Araştırmanın Konusu, Önemi ve Amacı	15
1.1. Araştırmanın Metodu	16
1.2. Araştırmanın Kaynakları	18
2. Şam'ın Tarihçesi	21
2.1. İslam Öncesi Dönem	21
2.2. İslami Dönem	21
3. XX. Asırda Şam'a Genel Bakış	24
3.1. Dinî-Soysal Yapı	24
3.2. Fransa İşgali Dönemi	26
3.3. İstiklal'den Günümüze Kadar Olan Süreç	26
3.4. İslami İlimler ve Âlimlerin Durumu	27
4. XX. Asra Kadar Hadis İlminin Durumu ve Meşhur Hadisçiler	28
4.1. Şamlı Meşhur Bazı Hadisçiler	30
4.1.1. İbn Asâkir (571/1176)	30
4.1.2. İbnü's-Salâh (643/1124)	31
4.1.3. Nevevî (676/1277)	31
4.1.4. İbn Teymiyye (728/1328)	32
4.1.5. Mizzî (742/1341)	33
4.1.6. Zehebi (748/1348)	33
4.2. Hadis Kurumları Dâru'l-Hadîsler	34
4.2.1. Dâru'l-Hadîs el -Eşrefiyye	34
4.2.2. Dâru'l-Hadîs el -Eşrefiyye el- Berrâniyye	34
4.2.3. Dâru'l-Hadîs en-Nûriyye	34
4.2.4. Dâru'l-Hadîs el -Humsiyye	35
4.2.5. Dâru'l-Hadîs el -Sükkeriyye	35
Değerlendirme	35

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞAMLİ HADİS ÂLİMLERİ: HAYATLARI VE HADİS ÇALIŞMALARI

1. Cemâluddîn el-Kâsımî (1332/1914) ve Hadis Çalışmaları	37
1.1. Hayatı Tahsili ve Fikirleri	37
1.2. Hadis Çalışmaları	46
1.2.1. Hadis Usulü Çalışmaları	46

1.2.2. Hadis Şerhi -----	55
1.2.3. Fıkhu'l-Hadis Çalışmaları-----	61
1.2.4. Diğer Hadis Çalışmaları -----	67
2. Tâhir el-Cezâiri (1338-1920) ve Hadis Çalışmaları -----	72
2.1. Hayatı Tahsili ve Fikirleri -----	72
2.2. Hadis Çalışmaları -----	77
2.2.1. <i>Tevcibu'n-Nazar ilâ Usûli'l-Eser</i> -----	78
2.2.2. <i>Mubtedeu'l-Haber fi Mebâdi 'İlmi Ehli'l-Eser</i> -----	85
3. Nâsiruddîn el-Elbâni (1420/1999) ve Hadis Çalışmaları -----	86
3.1. Hayatı Tahsili ve Fikirleri -----	86
3.2. Hadis Çalışmaları -----	93
3.2.1. Sünnetin Dindeki Yerini ve Hadisin Ehemmiyetini Anlatan Çalışmalar	94
3.2.2. Sahih ve Zayıf Hadisleri Toplayan Çalışmalar -----	98
3.2.3. Sahih Hadislere Dayanan Fıkhu'l-Hadise Dair Çalışmalar-----	116
3.2.4. Reddiye Çalışmaları-----	140
3.2.5. İhtisar Ettiği Çalışmalar-----	144
3.2.6. Diğer Eserleri-----	145
4. Nüruddîn Itr (1937- 2020) ve Hadis Çalışmaları -----	147
4.1. Hayatı Tahsili ve Fikirleri -----	147
4.2. Hadis Çalışmaları -----	149
4.2.1. Hadis Usulü Çalışmaları -----	151
4.2.2. Muhaddislerin Yöntemleri ile İlgili Çalışmalar -----	165
4.2.3. Fıkhu'l-Hadis Çalışmaları-----	174
4.2.4. Müsteşriklere Reddiye Çalışmaları -----	183
5. Muhammed Acâc el-Hatîb (1932-2021) ve Hadis Çalışmaları-----	185
5.1. Hayatı Tahsili ve Fikirleri -----	185
5.2. Hadis Çalışmaları -----	186
5.2.1. Sünneti Savunan Çalışmaları-----	186
5.2.2. Fıkhu'l-Hadis Çalışmaları-----	196
5.2.3. Hadis Usulü Eserleri-----	203

İKİNCİ BÖLÜM

ŞAMLI HADİS ÂLİMLERİNİN HADİS İLİMLERİNE BAKIŞLARI VE GÖRÜŞLERİ

1. Sünnetin Dindeki Yeri Ehemmiyeti ve Kur'an ile İlişkisi -----	209
1.1. Sünnetin Dindeki Yeri ve Önemi-----	209
1.2. Kur'an-Sünnet İlişkisi -----	214
1.3. Sünnet-Bidat İlişkisi -----	220
2. Hadis Ehlinin Şerefi ve Ehemmiyeti -----	221
3. Hadis Usulü Meselelerindeki Görüşleri-----	223

3.1. Hadis Usulünün Ehemmiyeti Teşekkülü ve Mahiyetine Bakışları -----	223
3.1.1. Mustalahu'l-Hadis: Doğuşu ve Tarih Boyunca Geçirdiği Merhaleler	229
3.2. Zayıf Hadis ile Amel Meselesi-----	233
3.3. Sahihayn'ın Önemi ve Hadisleriyle İlgili Bazı Meseleleri İncelemesi -----	239
3.3.1. Sahihayn Hadislerinin İlim İfade Etmesi -----	239
3.3.2. Sahihayn'da Tenkit Edilen Hadisler-----	241
3.4. Cerh ve Tadil Bilgilerinin Tearuzu Meselesi -----	242
3.5. Adalet Meselesi -----	245
3.6. Mana ile Rivayet Meselesi -----	246
3.7. Mütevatir Hadis ve Tevatür Meselesi -----	249
4. Hadisleri Değerlendirme ve Metin Tenkidi Meselesi -----	251
4.1. Metin Tenkidi Meselesi -----	251
4.2. Hadislerin Sıhhatini Değerlendirme Metodu -----	258
4.2.1. Cezâiri'nin Metodu -----	258
4.2.2. Elbânî'nin Metodu-----	259
4.2.3. İtr'in Metodu -----	274
5. Fıkhu'l-Hadis Meselesi -----	282
5.1. Fıkhu'l-Hadisın Önemi -----	284
5.2. Fıkhnın Mahiyetine Bakışları -----	285
5.2.1. Kâsımî'nin Bakışı -----	285
5.2.2. Elbânî'nin Bakışı-----	290
5.2.3. İtr'in Bakışı -----	297
5.3. Mezheplere Bakışları -----	304
6. Ahad Hadislerin İtikadda Delil Olarak Kullanılmasına Bakışları-----	308
7. Müsteşriklerin Görüşlerini İncelemeleri -----	310
7.1. Hadis Âlimlerinin Sened Tenkidi ile İktifa Etmesi İddiası -----	311
7.2. Hadisin Tedvininin Geç Bir Zamanda Gerçekleşmesi İddiası -----	312
7.3. Hadisler Arasında Çelişki Olduğu İddiası-----	316
7.4. Fıkhi Mezhepleri Desteklemek İçin Hadisler Uydurulması-----	317
7.5. er-Rıhle Fi Talebi'l-Hadis Hedefler ve Sonuçlar -----	317
7.6. İbn Şihâb ez-Zühri'ye Yöneltilen İddialar-----	318
8. Sahabenin Adaleti Meselesi -----	320
9. Problemleri Görünen Bazı Hadislerin İncelenmesi -----	325
10. Tedvinden Önce Sünnetin Yayılması ve Muhafazası Konusu-----	326
10.1. Hz. Peygamber'in Eğitim Metodu -----	326
10.2. Sahabe ve Tabiin Döneminde Eğitim Metodu -----	328
10.3. Sahabe ve Tabiunun Takip Ettiği Rivayet Metodu -----	329

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM GENEL DEĞERLENDİRME

1. XX. Asırda Hadis Çalışmalarına Genel Bakış -----	331
1.1. Sünnetin Hücciyeti Konusunda Çalışmalar -----	331
1.2. Hadis Usulü ile İlgili Çalışmalar -----	332
1.3. Hadislerin Sıhhat Durumunu Değerlendiren Eserler -----	335
1.4. Fıkhu'l-Hadis Konusunda Çalışmalar -----	337
1.5. Sünnetin Müdafaası Çalışmaları -----	339
1.6. Bazı Âlimlere Reddiye Çalışmaları -----	340
2. XX. Asırda Hadis Çalışmalarını Etkileyen Unsurlar -----	341
2.1. Sosyal Değişimler -----	341
2.1.1. İslah ve Tecdid Arzusu -----	341
2.1.2. Toplumun ve Devletin Hüviyeti Konusunda Tartışma -----	343
2.1.3. Şeriat Fakültesinin Açılışı -----	344
2.2. Şeriat Fakültesinin Açılışı -----	344
2.2.1. Reşid Rızâ -----	344
2.2.2. Sâlih b. Muhammed b. Nûh b. Abdillâh b. Ömer el-Ömerî el- Fullânî (1218/1803) -----	345
2.2.3. Sıddık Hasan Hân (1307/1890) -----	346
2.2.4. Ahmed Muhammed Şâkir (1377/1958) -----	346
2.2.5. Mustafa es-Sibâî (ö. 1384/1964) -----	347
2.3. Müsteşrikler ve Fikirlerine Tabi Olanlar -----	348
2.3.1. Goldziher -----	348
2.3.2. Ahmed Emîn (1373/ 1954) -----	350
2.3.3. Mahmud Ebû Reyze (1390/1970) -----	351
3. XX. Asırda Şam'da Hadis İlimlerinde Genel Yönelim -----	352
3.1. Geleneksel Yaklaşım -----	352
3.2. Yeni Ehl-i Hadis'in Zahirî Yaklaşımı -----	353
3.3. İslah ve Tecdid Yaklaşımı -----	354
SONUÇ -----	357
KAYNAKLAR -----	363

KISALTMALAR

bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
ÇÜİFD	: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
ed.	: Editör
FÜİFD	: Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
h.	: Hicri
HRÜİFD	: Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Hz.	: Hazreti
m.	: Miladi
MÜİFVY	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları
NEÜİFD	: Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
s.	: Sayfa
sy.	: Sayı
TDVY	: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
trc.	: Tercüme eden
ts.	: Tarih yok
UÜİFD	: Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
y.y.	: Yayın yeri yok

ÖN SÖZ

Hamd, Allah Teala'ya, salat ve selam Rasul-i Ekrem'e, onun ehl-i beytine ve ashabına olsun.

İslam dininin iki ana kaynağından biri, Kur'an-ı Kerim; diğeri ise sünnettir. İbn Sirin'in, "Hakikaten bu hadis ilmi, dindir. O hâlde dininizi kimlerden alıp naklettiğimize iyi bakın!" tavsiyesi, sünnetin önemini vurgular. Tarih boyunca bu anlayış, hadisin en güzel şekilde korunup sonraki nesillere naklini kendilerine görev bilmiş bir âlimler topluluğu doğurmuştur. Nitekim hadis âlimleri, Allah Rasülü'nün (sa) mirasını yüklenerek aşırıların tahrifini, batıl ehlinin istismarını ve cahillerin tevilini ondan savmayı üstlenmiş ve başarmıştır. Onlar, farklı eserler kaleme alarak hadis ilmine katkıda bulunmuşlardır.

İşte bu görevin Türkiye'ye çok yakın bölgesindeki son temsilcilerini incelemeyi hedefleyen bu tezimizin konusunu, *XX. Asırda Şam'da Hadis Çalışmaları* olarak belirlemeyi uygun gördük.

Tezimiz, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Girişte, konunun önemi, amacı, metodu, kaynakları hakkında bilgi verildikten sonra Şam şehrinin tarihi ve XX. asırdaki ilmi, siyasi ve içtimai durumlar ele alınmıştır. Ayrıca tarih boyunca Şam'da hadis faaliyetleri ve orada yaşamış meşhur hadis âlimlerinden kısaca bahsedilmiştir.

Birinci bölüm, koymuş olduğumuz kritere uygun olarak tespit edilen muhaddislerin hadis çalışmalarına tahsis edilmiştir. İncelemiş olduğumuz beş muhaddisin hayatı ve fikirlerinden kısaca bahsedildikten sonra her âlimin hadis çalışmaları incelenmiştir.

İkinci bölümde, birinci bölümde tahlil edilmiş hadis çalışmalarından yola çıkılarak Şamlı muhaddislerin hadis ilmi alanındaki görüşleri ve katkıları ele alınarak XX. asırda Şam'daki hadis ilmi serüveni tespit edilmiştir.

Üçüncü bölümde ise Şam'da yapılmış hadis çalışmalarına tesir eden amiller, hadis alanındaki genel akımlar ve yaklaşımlar tespit edilerek genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Tez konusunun tespitinden itibaren tüm merhalelerde rehberlik ederek tecrübe ve ilmî birikiminden istifade ettiğim değerli danışmanım Prof. Dr. Mahmut Yeşil'e, tez izleme komitesinde bulunan ve kıymetli tavsiyelerini esirgemeyen hocalarım Prof. Dr. Seyit Bahcıvan ve Prof. Dr. Muhittin Uysal'a teşekkür ediyorum. Ayrıca ders aldığım ve istişarelerinden istifade ettiğim Prof. Dr. Adil Yavuz ve Prof. Dr. Mehmet Eren'e şükranlarımı sunuyorum. Tezi oku-

yup tashih eden doktora arkadaşlarım Dr. Ayşegül Erođlu, Tuđba Öztürk ve Sümeyra Keleş'e teşekkür borçluyum. Bu mütevazı eserin, küçüklüğümden beri bana İslam'a hizmeti tavsiye eden merhum babam için cari bir sadaka olmasını diliyor, çalışmalarım boyunca sabır ve anlayış gösteren eşime de teşekkürü bir borç biliyorum.

Muhammed Sıddık
Konya 2022